

Forum for
Psykologer i
Kommunen

www.fpkf.no

Lek som spesialundervisning

Oppsummering etter 2 år med satsing på lek som sentral del av spesialundervisning for de mest sårbare barna

I Psykologi i Kommunen nr 1/2017 skrev jeg om et prosjekt vi skulle i gang med i PPT Vest-Telemark: "PPT Vest-Telemark skal denne vinteren i gang med et pilotprosjekt for lærere i småskolen. Vi har invitert lærere på småskolen til å leke med oss, reflektere over lekens betydning for læring, og lære metoder for å bruke lek som nyttig del av spesialundervisninga. De lærerne vi vet har ansvar for elever med store sosial-emosjonelle vansker og omfattende vedtak om spesialundervisning, inviteres til å delta i en gruppeveiledning over 4 ganger, 3 timer hver gang. Vi har en alt for lang og krevende tittel på prosjektet: Voksenledet lek som regulerende aktivitet for barn med reguleringsvansker, tilknytningsvansker og/eller traumer. På tross av tittelen ønsker vi å tilby en praktisk og praksisnær tilnærming; vi ønsker at lærerne blir nysgjerrig på verdien av å leke med de sårbare barna."

Hvordan ser det ut nå, 2 år etter at vi starta med tema "lek som spesialundervisning" i form av gruppeveiledning for ansatte i skole? Kortversjonen er at vi er i gang, og vi har det gøy! Vi har tro på at dette er bra tiltak. Skal vi si litt mer må det være at lek som metode, og veiledning på bruk av lek, er begynt og etterspørres aktivt fra våre samarbeidspartner. PPT får tilbakemelding på at de voksne i skolene ser at det har effekt. Både pedagogene og assistentene formidler at det å leke sammen gjør at relasjonen mellom voksen og barn styrkes. De ser barn som blir tryggere og tør å lene seg inn i samspill med den voksne. De

erfarer at de selv synes det er meningsfullt å leke. At det å leke sammen med et barn som strever i samspill ofte gir en annen og enklere vei inn i en god og nær relasjon, heller enn å skulle "snakke" fram en tilsvarende relasjon. Og de ser barn som sakte men sikkert åpner seg for en mer tradisjonell undervisningsposisjon, der barnet lettere lar seg samregulere om fagopp-læring sammen med lærer. De ser barn som får styrket egen evne til selvregulering, og dermed også fungerer bedre i lek med andre barn. Til nå har vi gjennomført 1 kursrunde (4 kursdager à 3 t) for både lærere og assistenter i småskolen, og tilsvarende for barnehager. Vi har

også kommet i gang med veiledning i enkeltsaker. En vanlig framgangsmåte i saker der PPT nå vurderer at barnet kan ha utbytte av “voksenledet lek som spesialundervisning” er som følger: Vi starter med felles veiledning til personalet om bruk av lek som regulerende aktivitet for barn med reguleringsvansker, tilknytningsvansker og/eller traumer. Dernest gjennomføres et strukturert samspillsopptak av dyaden voksen-barn (pedagog eller assistent og eleven som trenger intervensjonen), med påfølgende analyse og tilbakemelding til den voksne. PPT Vest-Telemark bruker her MIM (Marschak Interaction Method). Deretter settes det opp en plan for direkte arbeid med elev: PPT inviterer den voksne og det barnet som intervensjonen er retta mot, til felles lekeøkter. Disse lekeøktene er strukturerte til å jobbe med konkrete utviklingspunkter hos både voksen og barn, utviklingspunkter som tar sikte på å styrke barnets evne til samregulering og selvregulering. PPT Vest-Telemark henter faglig forankring til selve intervensjonen fra Theraplay (se Theraplay.org for informasjon), i tillegg er vi inspirert av arbeidet til Susan Hart. I planen fremkommer hvor ofte PPT kommer inn og deltar aktivt i lekeøktene sammen med pedagog/assistent og barnet. Fokus i disse øktene er å “modellere” nye leker i direkte arbeid med dyaden, samt finne hvor nærmeste utviklingszone for det videre arbeidet ligger. I etterkant av en felles lekeøkt der PPT er inne og “modellere” leker, er det veiledning av personalet rundt barnet. Et mål i denne veiledninga er også å trene på de lekaktivitetene som er aktuelle å jobbe med mellom hver gang PPT er direkte inne. Av de forløp PPT Vest-Telemark til nå har vært inni i, har vi samarbeidet tett med skolen/barnehagen over perioder på 8-10 uker, der PPT har deltatt i felles lekeøkter og veiledet personalet ca annenhver uke, før vi går over til en fase med lengre tid mellom hver veiledning.

På sikt ønsker PPT Vest-Telemark å få kompetansen om lek implementert i samtlige tjenester som betjener barn og unge her i området. Det er et mål at bl a barnevern og helsestasjon får opplæring i bruk av lek slik at de kan flette elementer fra dette inn i foreldreveiledning og direkte tiltak inne i familien. Parallelt jobbes det da med lekeintervensjon i

skole eller barnehage. Her er vi så vidt i gang og sålangt er tilbakemeldingene gode.

I løpet av de 2 årene som er gått siden PPT Vest-Telemark starta å implementere “lek som spesialundervisning”, har det parallelt blitt et økt fokus på bruk av lek som behandling av traumatiserte barn innen psykisk helse. Dette er spennende. På Storefjellkurset i juni 2018 snakket både Dag Nordanger og Susan Hart, på hvert sitt kurs, om betydningen av bruk av lek som sentrale grep i arbeid med traumatiserte og dysregulerte barn og familier. Dette er også gjentatt på andre traumekonferanser jeg har deltatt på siste par år. RVTS Sør er som et eksempel i gang med en opplæring i foreldreveiledningskurset til Susan Hart, “Foreldre på alle strenger”, der lek pekes ut som en sentral komponent i arbeidet med sårbare familier.

Det fine med lek er at det er så selvinviderende og enkelt at de fleste kan gi seg i kast med det. Du trenger ikke være psykologspesialist inne på en BUP for å kunne tilby virksam hjelp til de mest sårbare barna. Kanskje er det også sånn at det faktisk er et poeng at de som er mest sammen med barna i hverdagen er de som er mest egna til å leke med barnet også. Dette er jo de betydningsfulle relasjonene. Når vi kan få flytta effektiv behandling av traumatiserte barn ut i barnehagene og skolen barna oppholder seg i store deler av dagen, kan vi tilby hjelp som monner. Lek som intervensjon styrker barnets relasjonen til den voksne som står barnet nærmest, og de kan gjennom felles lek arbeide med viktige utviklingspunkt hos barnet. Felles lek som gir sterkere relasjon mellom voksen og barn kan og tenkes å forebygge utbrenthet som følge av en ofte erkjent hjelpsløshet i møte med barn med store reguleringsvansker. Da snakker vi vinn-vinn.

Personlig har det vært en lettelse å få ta i bruk grep som både er artige, forløser eget stress og faktisk virker helsefremmende på andre, i møte med de mest sårbare barna og deres familier. Verktøykassa mi er nå utvida såpebøler, avis-papir, ballonger, fjær, håndkrem og musikk-spiller. Og det gir mening. Så folkens, ut og lek!

Gørild Bothner Kanstad